

REFORMACIJA IN PROTIREFORMACIJA PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI V SLOVENSKI ŠOLI V 20. STOLETJU

Prispevek prikazuje, kakšen poudarek je bil v prejšnjem stoletju v slovenski šoli pri pouku književnosti v osmem letu šolanja namenjen obravnavi slovenskih reformatorjev, protireformatorjev in njihovih del. Članek temelji na analizi 14 različnih čitank oziroma beril za osmo leto šolanja med letoma 1901 (Končnik 1901) ter 1999 (Honzak idr. 1999). Iz analize je razvidno, da je več pozornosti namenjene reformaciji, nekaj skopih podatkov o »lutrovstvu« med Slovenci pa preberemo že v nekaterih čitankah, ki so se uporabljale v času pod Avstro-Ogrsko. Po njenem razpadu, v obdobju združenja v skupni državi z drugimi jugoslovanskimi narodni, je v berilih takih besedil več; največ jih je v berilih iz sredine prejšnjega stoletja. Med protestantskimi avtorji je posebej izpostavljen Primož Trubar, sledita mu Jurij Dalmatin in Adam Bohorič, redkeje pa se pojavlja Sebastjan Krelj.

protestantizem, pouk književnosti, berila, učni načrti, šola

The article describes the emphasis lying in teaching literature in eighth grades of Slovenian schools when studying Slovenian reformers, counter-reformers and their work in the 20th century. It is based on the analysis of 14 different textbooks or readers for eighth grades between 1901 (Končnik 1901) and 1999 (Honzak et al. 1999). It is evident from the analysis that more attention is paid to reformation and there are some data on Lutheranism among Slovenians even in some textbooks used in Austro-Hungarian times. After the Austro-Hungarian Empire crumbled, when Slovenia was incorporated into one country with other Yugoslav nations, such texts were more common in readers; the greatest number of such texts can be found in readers from the middle of the 20th century. Among the Protestant authors, Primož Trubar holds the greatest prominence; he is followed by Jurij Dalmatin and Adam Bohorič, whereas Sebastjan Krelj is mentioned more infrequently.

protestantism, teaching literature, reading books, curricula, school

1 Opredelitev raziskovalnega problema ter predstavitev metodologije dela ter raziskovalnega gradiva

Pričujoča raziskava skuša predstaviti, kakšen poudarek je bil v prejšnjem stoletju v slovenski šoli pri pouku književnosti v osmem letu šolanja namenjen obravnavi slovenskih reformatorjev, protireformatorjev, njihovih del ter drugih besedil, kjer so ti omenjeni. Ker je kronološko dokaj obsežno zastavljena, je pod drobnogled vzet le pouk književnosti v osmem letu šolanja. Osmo leto šolanja je smiselno proučevati predvsem zato, ker je protestantizem zaradi njegove zahtevnosti smiselno obrav-

navati in analizirati, ko so (bili) učenci že bolj osebnostno zreli in zato bolj sposobni, da znanje sprejemajo na nekoliko višji stopnji razumevanja.

Uporabljena je bila deskriptivna metoda dela s pisnim virom, predvsem učnimi načrti in berili.

2 Analiza primarnih virov

V raziskavi je bila opravljena analiza primarnih virov, beril oziroma čitank ter učnih načrtov, ki so se uporabljali pri pouku književnosti v osmem letu šolanja v 20. stol.

2.1 Analiza učnih načrtov

Pod drobnogled so bili vzeti učni načrti, ki so v 20. stol. določali pouk književnosti. Analiza je pokazala, da so učni načrti, ki so se uporabljali v času Avstro-Ogrske, zelo natančno določali število učnih ur, ki so pripadale posameznim predmetom, nekoliko manj natančno, a še vedno dosledno, so določali učne cilje, ki naj bi se pri pouku dosegali, zelo skopo pa so določali učno snov, prek katere naj bi se ti cilji uresničevali. Tako je bil pouk književnosti v učnih načrtih za različno organizirane oblike pouka v času Avstro-Ogrske določen predvsem s priporočili, naj se ob obravnavi slovestva dodajo kratki življenjepisi znamenitejših domačih pisateljev, posebno tistih, ki so v čitankah.

Po razpadu Avstro-Ogrske učni načrti postopno postajajo bolj natančni, vseeno pa pred zadnjo četrtino stoletja največkrat ne tako zelo, da bi jasno predpisali seznam literature, ki jo je potrebno ali priporočljivo obravnavati. Ponekod sta omenjena le dva ali trije književniki, ki predstavljajo književni kanon, za druge pa je pričakovati, da jih bo učitelj glede na ponudbo v berilu znal sam smiselno izbrati. Iz tega lahko trdimo, da so se učni načrti prilagajali berilom in ne obratno. Med skupim izborom priporočenih književnikov ponavadi ni Trubarja, ostalih reformatorjev in protireformatorjev. Vseeno pa najdemo nekaj izjem. Leta 1937 sta Josip Dolgan in Ernest Vranc izdala *Podrobni učni načrt za ljudske šole*, ki za pouk zgodovine predpisuje tudi obravnavo »Lutrove vere« (Dolgan in Vranc 1937: 155), pri slovensčini pa naj bi spoznali reformatorja Primoža Trubarja in Jurija Dalmatina ter protireformatorja Tomaža Hrena (Dolgan, Vranc 1937: 157). *Učni načrt za osnovne šole, nižje razrede sedemletk in višje osnovne šole* iz leta 1948 med desetimi drugimi književniki¹ omenja tudi Primoža Trubarja (Ministrstvo za prosveto Ljudske republike Slovenije 1848: 18). Leta 1953 je Svet za prosveto in kulturo LRS objavil učni načrt, ki predvideva nekoliko natančnejšo obravnavo Primoža Trubarja v 7. razredu (Svet za prosveto in kulturo LRS 1853: 14). Podobno je leta 1966 izšel *Predmetnik in učni načrt za osnovno šolo*, kjer je določeno, naj se v 8. razredu obravnava Primoža Trubarja, pri tem pa naj se učitelj naslanja na odlomke iz berila

¹ Ti so: Josip Jurčič, Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Ivan Cankar, Prežihov Voranc, Karel Destovnik Kajuh, Matej Bor, France Prešeren, Oton Župančič in Fran Levstik.

(Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS 1966: 9). V *Predmetniku in učnem načrtu* iz leta 1983 je spet omenjen Primož Trubar, za obravnavo pa je predviden odlomek iz *Evangelija sv. Matevža* (Zavod SR Slovenije za šolstvo 1983: 62). Leto dni pred nastankom države Republike Slovenije, torej 1990, so pod naslovom *Slovenski jezik v osnovni šoli* izšle manjše dopolnitve smernic učnega načrta, kjer se omenja prenova književne vzgoje. Tudi tu je Primož Trubar izpostavljen in izbran med književnike, ki naj bi jim učitelji namenili nekoliko večji poudarek (Zavod Republike Slovenije za šolstvo 1990: 19). Oktobra 1997 je izšel osnutek učnega načrta za slovenščino, ki ga je pripravila predmetna kurikularna komisija za slovenski jezik. V njem je Primož Trubar predpisan za obravnavo v devetem razredu, za branje pa sta predlagana odlomka iz Trubarjevega *Katehismusa z dvejma izlagama in Tega evangelia svetiga Matevža* ter iz Bohoričeve slovnice *Zimske urice* (Zavod Republike Slovenije za šolstvo 1997: 104).

Iz razčlenbe pravkar prikazanih učnih načrtov je mogoče zaslutiti, da je bil za obravnavo pri pouku književnosti v prejšnjem stoletju med protestantskimi pisci predpisan le Primož Trubar, drugi reformatorji in protireformatorji so skoraj prezrti.

2.2 Analiza beril in čitank

Ker v mnogih učnih načrtih najdemo navodilo učiteljem o tem, naj se pri izboru besedil držijo berila, sledi njihova analiza.

2.2.1 Zastopanost reformacijskih in protireformacijskih besedil v analiziranih čitankah

Pridevnik reformacijski in protireformacijski v tem berilu označuje besedila, ki so v tej dobi bodisi nastala ali pa o njej govorijo.

Avtor čitanke, leto izdaje	Odlomki, povezani s protestantizmom ali protireformacijo
Končnik, 1901	/
Schreiner, 1909	• po Josipu Apihu: <i>Lutrovstvo med Slovenci</i> ²
Stiasny, 1912	/
Schreiner, 1915	• po Josipu Apihu: <i>Lutrovstvo med Slovenci</i>
Brinar, 1923	• Jurij Dalmatin: <i>Ena serčna molitva zoper Turke</i> • Anton Aškerc: <i>Slovenska legenda</i> • Neimenovani avtor: ³ <i>Protestantska doba</i> • Neimenovani avtor: <i>Pisatelji katoliškega preporoda</i>
Flerè, 1923	/
Gaspari, 1940	/

² Končnikovo, obe Schreinerjevi ter Stiasnyjevo berilo niso služila le pouku književnosti, ampak tudi pouku realij. Ker avtor besedila *Lutrovstvo med Slovenci*, Josip Apih, v Schreinerjevem berilu piše besedila z zgodovinsko tematiko, je mogoče sklepati, da se je tudi to uporabljalo pri pouku zgodovine in ne književnosti.

³ Neimenovani pisec besedila je najverjetneje avtor čitanke.

Smolej idr., 1945	<ul style="list-style-type: none"> • Ivan Tavčar: <i>Luteranec Čude</i> • Neimenovani avtor: <i>Iz protestantskih piscev</i> • Anton Aškerc: <i>Slovenska legenda</i>
Neim. ur. odbor, 1946	/
Smolej, 1947	<ul style="list-style-type: none"> • Neimenovani avtor: <i>Iz protestantskih piscev</i> • Ivan Tavčar: <i>Luteranec Čude</i> • Anton Aškerc: <i>Slovenska legenda</i>
Muser idr., 1953	<ul style="list-style-type: none"> • Primož Trubar: <i>Catechismus</i>, 1551 • Primož Trubar: <i>Abecedarium</i>, 1551 • Primož Trubar: <i>Ta evangeli svetiga Matevža</i>, 1555 • Primož Trubar: <i>Ta prvi dejl tiga noviga testamenta</i>, 1557 • Primož Trubar: <i>Artikuli oli dejli te prave, stare vere</i>, 1562 • Primož Trubar: <i>Katehismus z dvejma izlagama</i>, 1575 • Sebastjan Krelj: <i>Postila slovenska</i>, 1567 • Jurij Dalmatin: <i>Biblija, tu je, vse svetu pismu</i>, 1584 • Adam Bohorič: <i>Articae horulae</i>, 1584 • Ivan Tavčar: <i>Vita vitae meae</i> • Anton Aškerc: <i>Slovenska legenda</i>
Mihelič, 1968	<ul style="list-style-type: none"> • Ivan Tavčar: <i>Luteranec Čude</i> • Primož Trubar: <i>Iz evangelija sv. Matevža</i> • Primož Trubar: <i>Iz katekizma</i> • Adam Bohorič: <i>Articae horulae</i> • Anton Aškerc: <i>Slovenska legenda</i> • Neimenovani avtor: <i>Pisatelji in njihova dela</i>
Kocijan in Šimenc, 1989	<ul style="list-style-type: none"> • Primož Trubar: <i>Ta evangelij svetega Matevža</i> • Primož Trubar: <i>Katehismus z dvejma izlagama</i>, 1575 • Viktor Majdič: <i>K jeziku priobčenih besedil</i> • Adam Bohorič: <i>Articae horulae</i> • Neimenovani avtor: <i>Slovensko slovstvo skozi stoletja</i>
Honzak idr., 1999	<ul style="list-style-type: none"> • Primož Trubar: <i>Katehismus z dvejma izlagama</i>, 1575

Tabela 1: Zastopanost reformacijskih in protireformacijskih besedil v analiziranih čitankah

Iz tabele 1 je razvidno, da je bila reformacija pri pouku književnosti primerneje ovrednotena šele v 2. polovici 20. stol., prej pa je bila ali prezrta ali predstavljena kot zgodovinska resnica oziroma kot književna snov. Med protestantskimi pisci je največ pozornosti namenjene Primožu Trubarju (predvsem odlomku *Iz evangelija sv. Matevža*), sledijo mu najprej Adam Bohorič, nato še Jurij Dalmatin in Sebastjan Krelj, ki sta približno enako zastopana.

2.2.2 Motivnotematski pregled reformacijskih in protireformacijskih besedil v analiziranih berilih

Motivnotematski pregled (proti)reformacijskih besedil je pripeljal do zanimive ugotovitve, da je v analiziranih berilih metabesedil na to temo več kot neposrednih odlomkov iz del protestantov, kar še posebej velja za 1. polovico stoletja. Ta metabesedila imajo največkrat namen zgolj večati reproduktivno znanje. Izkustvena raven učenja tu ni pomembna, saj se snov podaja na način, ki temelji na zaupanju

avtoriteti. Neposreden odnos in lastno vrednotenje besedil sta potisnjena v ozadje. Celo pri avtorskih besedilih protestantov je zelo pogosto izbran ravno tisti izsek iz celote, v katerem je nekakšna popotnica, kako ta tekst brati in predvsem vrednotiti. V ospredju je torej želja po razumevanju in ovrednotenju nastanka slovenskega knjižnega jezika, s čimer je uresničeno tudi vzgojno načelo domoljubja.

Zaradi večje nazornosti in možnosti medsebojne tematske ter kvantitativne primerjave je sledeči pregled (meta)besedil s (proti)reformacijsko tematiko podan v obliki naštevalnih enot.

2.2.2.1 Besedila slovenskih protestantov

a) Aktualna družbena problematika:

- Jurij Dalmatin: strah pred Turki, prošnja Bogu za pomoč (Brinar 1923).

b) Širitev protestantskih načel:

- Primož Trubar: proti poslikavi cerkva (Smolej idr. 1945, Muser idr. 1953, Mihelič 1968, Kocijan, Šimenc 1989, Honzak idr. 1999),
- Primož Trubar: dokazovanje pravovernosti protestantov, vloga Martina Lutra (Muser idr. 1953),
- Jurij Dalmatin: pomen branja Biblije (Muser idr. 1953).

c) Popotnica k izdanim knjigam:

- Primož Trubar: opis opravljenega dela ob izidu prve knjige in njegov namen ob tem dejanju (Muser idr. 1953),
- Primož Trubar: utemeljitev odločitve o črkopisu (Muser idr. 1953, Mihelič 1968, Kocijan, Šimenc 1989),
- Primož Trubar: utemeljitev odločitve za lastno pisanje in prevajanje v slovenski jezik; težave pri pisanju in tiskanju knjig, težnja k čim večji popolnosti in hkrati ponižno priznanje morebitnih nepravilnosti, poziv k predlogom za izboljšavo (Muser idr. 1953),
- Sebastjan Krelj: svarilo pred preveč kritičnim sprejetjem postile, utemeljitev izbire jezika (Muser idr. 1953),
- Jurij Dalmatin: pomen prevoda Biblije za Nemce in za druge narode, vloga Primoža Trubarja pri zapisovanju slovenskega jezika (Muser idr. 1953),
- Adam Bohorič: vzgibi za nastanek slovnice in vodilo pri tem (Muser idr. 1953, Kocijan, Šimenc 1989).

Vidimo torej, da v analiziranih berilih najdemo zgolj besedila slovenskih reformatorjev, ne pa tudi protireformatorjev. Največkrat je izbrana Trubarjeva pridiga proti gradnji cerkva, ki širi protestantska načela, sledi še Trubarjevo pojasnilo za odločitev glede črkopisa.

2.2.2.2 Metabesedila – besedila o protestantizmu oz. protireformaciji

a) Nosilci protestantizma na Slovenskem:

- po J. Apihu: prvak slovenskih protestantov je Primož Trubar, poleg njega pa so pomembni še Adam Bohorič, Boštjan Krelj in Jurij Dalmatin (Schreiner 1909, 1915),
- neimenovani avtor: prvak slovenskih protestantov je Primož Trubar, poleg njega pa so pomembni še Adam Bohorič, Sebastijan Krelj in Jurij Dalmatin (Brinar 1923),
- Anton Aškerc: Primož Trubar – slovenska legenda – pred nebeško sodbo doživlja zavračanja, zasluženost spoštovanje mu prvi izkaže Prešeren (Brinar 1923; Smolej idr. 1945; Smolej 1946; Muser idr. 1953; Mihelič 1968),
- Stanko Kotnik: kratka predstavitev življenja in dela Primoža Trubarja (Mihelič 1968).

b) Pridobitve slovenskih protestantov:

- po J. Apihu: prevod *Svetega pisma* (Schreiner 1909, 1915),
- Sebastijan Krelj: prevod Kreljeve *Postile slovenske* (Smolej idr. 1945; Smolej 1947),
- po J. Apihu: začetek novoslovenskega slovstva (Schreiner 1909, 1915),
- po J. Apihu: začetki ustanavljanja šol, začetki omike (Schreiner 1909, 1915),
- neimenovani avtor: slovenščina povzdignjena v knjižni jezik (Brinar 1923),
- Primož Trubar: odločitev za jezik in črkopis v prvincih slovenske književnosti (Smolej 1947),
- Adam Bohorič: navdušenje nad Dalmatinovim prevodom *Biblije* (Muser idr. 1954),
- Viktor Majdič: pomen začetka slovenskega knjižnega jezika in utemeljitev odločitve o zapisu protestantskih besedil za šolsko rabo (Kocijan, Šimenc 1989),
- Kocijan in Šimenc: kratka predstavitev pridobitev štirih osrednjih slovenskih protestantov (Kocijan, Šimenc 1989).

c) Pregon protestantizma na Slovenskem:

- po J. Apihu: nosilci pregona in njihova dejanja (Schreiner 1909 in 1915),
- neimenovani avtor: nosilci pregona in njihova dejanja (Brinar 1923),
- Ivan Tavčar: boji med protestanti in katoliki (Smolej idr. 1945, Smolej 1947, Muser idr. 1953, Mihelič 1968).

č) Pridobitve slovenskih protireformatorjev:

- Kocijan: Čandkov prevod katekizma ter izdaja Evangelijev in listov z vidika porajajoče se slovenske književnosti ni enakovredna zamenjava za uničeno protestantsko književnost (Kocijan in Šimenc 1989).

Besedil, ki govorijo o (proti)reformaciji, je v analiziranih berilih več kot tistih, ki so jo neposredno ustvarjala. Pri prvih gre največkrat za podajanje literarnozgodovinskega znanja, včasih tudi za zgodovinski roman iz časa realizma. Proti-reformacija je prikazana le kot boj z reformacijo, ki pa ni upravičil svojega obstoja, saj je zatrtje protestantske književnosti pomenilo korak nazaj v razvoju slovenskega knjižnega jezika.

2.2.3 Pouk protestantske književnosti – vzgoja za domovinoljubje

Ker protestantska književnost pomeni začetek slovenskega knjižnega jezika, ima zelo pomembno domovinoljubno vzgojno funkcijo. Njena vzgojna moč⁴ je srednje velika, višjo imajo npr. himnična besedila, nižjo pa npr. upodobitve ljubezenske tematike v vojnem času. Tabela 2 za vsa analizirana berila kaže primerjavo odstotnega deleža besedil, ki z motivnotematskega vidika omogočajo domovinoljubje, njihove vzgojne moči ter odstotnega deleža besedil, ki se motivnotematsko navezujejo na protestantizem.

Avtor berila, leto prve izdaje	Leposlovna besedila, ki z motivnotematskega vidika omogočajo dom(ovin)oljubje (%)	Aritmetična sredina (Vp) leposlovnih dom(ovin)oljubnih besedil	Leposlovna besedila, ki se motivnotematsko navezujejo na protestantizem (%)
Končnik, 1900	40	3,6	0
Schreiner, 1909	37	3,2	0
Stiasny, 1912	46	3,5	0
Schreiner, 1915	42	3,5	0
Brinar, 1923	61	3,2	5
Flerè, 1923	52	3,5	0
Gaspari idr., 1940	46	3,2	0
Smolej, 1945	82	3,6	11
Neimen. ured. odbor, 1946	62	3,3	0
Smolej idr., 1947	80	3,3	3
Muser idr., 1953	74	3,0	6
Mihelič, 1968	62	3,1	5
Kocijan, Šimenc, 1989	49	3,4	6
Honzak idr., 1999	29	3,5	2

Tabela 2: Primerjava odstotnega deleža besedil, ki z motivnotematskega vidika omogočajo domovinoljubje, njihove vzgojne moči ter odstotnega deleža besedil, ki se motivnotematsko navezujejo na protestantizem

⁴Prikazana vzgojna moč je bila izračunana na podlagi petstopenjske jakostne delitve besedil, tako da je bil besedilom z najnižjo stopnjo domovinoljubja pripisan vrednostni parameter ena (Vp 1), besedilom z najvišjo stopnjo domovinoljubja pa vrednostni parameter pet (Vp 5). Skupna vrednost domovinoljubne moči posameznega berila predstavlja aritmetična sredina vseh besedil v berilu (Kodre 2008).

Iz tabele 2 je mogoče razbrati, da leposlovna besedila, ki se motivnotematsko navezujejo na protestantizem, pomembno pripomorejo tudi k vzgoji za domovino-ljubje, vendar je ne pogojujejo. Slednje velja predvsem za 1. polovico stoletja, ko je bilo domovino-ljubju namenjeno veliko pozornosti, (proti)reformacija pa je bila komaj omenjena, pa še to ne z odlomki iz del protestantov. V 2. polovici stoletja se pri pouku prebirajo protestantska besedila, kar omogoča večjo učenčevu aktivnost in bolj neposreden odnos z besedilom, posledično pa tudi povečan domovino-ljubni vzgojni vpliv.

Besedila slovenskih protestantov so najštevilčnejše zastopana v čitanki, ki je izšla v vojnih razmerah leta 1945. V literaturi je poimenovana tudi »partizanska čitanka«. Gre za oblikovno zelo preprosto berilo, ki ni členjeno na poglavja in ima skromno vezavo z naslovnico enake kvalitete papirja, kot jo imajo ostale strani v berilu. Berilo sestavlja le 27 besedil, od tega so kar tri namenjena spoznavanju protestantizma in njegove književnosti. Večja pozornost kot protestantizmu je v tem berilu namenjena le še Francetu Prešernu. Z izjemo berila iz leta 1946,⁵ kjer protestantizmu ponovno ni namenjena nobena pozornost, so vse druge izdaje, ki so nastale v času po drugi svetovni vojni, vsaj reformacijo, če ne tudi protireformacijo, vključile v obravnavo. Zaradi tega lahko prva leta po osvoboditvi štejemo kot prelomno obdobje, v katerem je protestantska in posredno tudi protireformacijska književnost v osnovni šoli dobila mesto, ki ji pripada.

3 Sklep

Kronološka raziskava reformacije, protireformacije in njunih nosilcev v preteklem stoletju je pokazala, da je temu literarnemu obdobju več pozornosti namenjeno od konca 2. svetovne vojne. S književnega vidika ga v prvi polovici stoletja spoznajo le učenci, ki so uporabljali Brinarjevo čitanko, ki je svojo edino izdajo doživela leta 1923.

Učni načrti z začetka stoletja so bili zelo ohlapni, v skopem seznamu priporočenih književnikov ponavadi ne najdemo niti reformatorjev niti protireformatorjev. Do počasnih sprememb prihaja v tridesetih letih 20. stol., ko na priporočilnem seznamu vse pogosteje najdemo Primoža Trubarja. Ta sprememba v priporočilu doživi odziv v pedagoški praksi šele v sredini naslednjega desetletja. Najlažje jo opazujemo v berilih, vendar je reformacija veliko bolj poudarjena kot protireformacija. Med besedili, prek katerih so se učenci seznanili z reformacijo, v vseh obdobjih najdemo besedila slovenskih protestantov, ki so v zapisu bolj ali manj približani sodobni slovenščini. Najpogosteje se pojavijo odlomki iz del Primoža Trubarja (*Ta evangeli svetega Matevža in Katehismus z dvejma izlagama*), sledijo odlomki Adama Bohoriča (*Articae horulae*), skoraj spregledana sta Jurij Dalmatin

⁵ Julija 1946 je slovensko šolstvo naredilo korak nazaj tudi z uvedbo splošnega jugoslovanskega zakona o sedemletnem obveznem šolanju, ki je bil za večino manj razvite jugoslovanske države sicer korak naprej. Zakon je trajal do začetka šolskega leta 1950/51.

in Sebastjan Krelj. Le majhna pozornost je namenjena protireformaciji, ki pa ni predstavljena neposredno s svojimi literarnimi deli, ampak posredno – kot literarna snov in tema ustvarjanja književnikov iz drugih literarnih obdobj – realizma. Protireformacija nikoli ni predstavljena idejno in samostojno, ampak kot nasprotna stran verskega spora s protestanti. Z motivnotematskega vidika je v analiziranih berilih najbolj poudarjen pomen porajajoče se protestantske književnosti. Njeni nosilci nagovarjajo bralca, mu predstavijo svoje delo, vzgibe zanj, težave ter pomisleke, s katerimi so se pri tem srečevali, in glavne pridobitve, ki jih opravljeno delo prinaša.

Viri in literatura

Učni načrti

Učni načrt za petrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1901. Ljubljana.

Učni načrt za osemrazredne ljudske šole, v kateri se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen učni predmet, 1901. Ljubljana.

Učni načrt za razdeljene jednorazredne ljudske šole s poldnevnikom, 1902. Ljubljana.

Učni načrt za štirirazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1902. Ljubljana.

Učni načrt za razdeljene dvorazredne ljudske šole s poldnevnikom, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za trirazredne ljudske šole z vsednevnim poukom, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za šestrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za sedemrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1904. Ljubljana.

Načela za obči učni načrt ponavljalne šole, 1907. Ljubljana.

Učni načrt za trirazredne ljudske šole z vsednevnim in poldnevnikom v I. in II. razredu, 1908. Ljubljana.

Učni načrt za petrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1909. Ljubljana.

Začasni učni načrt in program za višjo narodno šolo v kraljevini Jugoslaviji, 1932. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

DOLGAN, Josip, VRANC, Ernest, 1937: *Podrobni učni načrt za ljudske šole.* Ljubljana.

Začasni učni načrt za 1., 2., 3. in 4. razred višje osnovne šole, ki je veljaven in obvezen za vse osnovne šole na osvobojenem in po NOV in POS kontroliranem ozemlju od začetka šolskega leta 1944–1945, 1944. Ljubljana: Odsek za prosveto.

Začasni učni načrt za višje osnovne šole, 1946. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Spremembe k učnemu načrtu za gimnazijo za šolsko leto 1946/47, 1946. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Učni načrt za višje razrede osnovne šole za šolsko leto 1947/48, 1947. Vestnik Ministrstva za prosveto LRS 2/11. Ljubljana.

Učni načrt za gimnazije za šolsko leto 1947/48, 1947. *Vestnik Ministrstva za prosveto LRS* 2/12. Ljubljana.

Začasni učni načrt za slovenski jezik z jugoslovansko književnostjo za V.–VIII. razred gimnazije, 1947. *Vestnik Ministrstva za prosveto LRS* 2/13. Ljubljana.

Učni načrt za osnovne šole, nižje razrede sedemletk in višje osnovne šole, 1948. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LRS.

Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk, 1948. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LRS.

Učni načrt za osnovne šole, 1950. Ljubljana: DZS.

Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo, 1951. Ljubljana: DZS.

Začasni učni načrt za osnovne šole, 1953. *Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS* 4/6.

Učni načrt za nižje razrede gimnazij in višje razrede osnovnih šol, 1954. Ljubljana: DZS.

DOLGAN, Josip: Učni načrt partizanskih osnovnih šol, 1955. *Sodobna pedagogika* 5/5–6. 131–136.

Predmetnik in učni načrt za osnovne šole, 1959. *Objave*, posebna izdaja. Ljubljana.

Predmetnik in učni načrt za VI., VII. in VIII. razred osnovne šole v LR Sloveniji, 1960. *Objave* 11/4.

Predmetnik in učni načrt za osnovne šole, 1962. Ljubljana: DZS.

Predmetnik in učni načrt za osnovno šolo, 1966. *Objave* 17/2, 3, 4 in 5.

Predmetnik in učni načrt osnovne šole, 1983. Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo.

Slovenski jezik v osnovni šoli, 1990. Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo.

Učni načrt, Slovenski jezik, Osnutek, 1997. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Učni načrt, Slovenščina, Program osnovnošolskega izobraževanja, 2002. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter Zavod RS za šolstvo.

Berila

BRINAR, Josip, 1923: *Čitanka za meščanske šole*. Ljubljana: Kraljeva založba šolskih knjig za Slovenijo in Istro.

FLERÈ, Pavle, 1923: *Slovenske čitanke za narodne šole*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

GASPARI, Anton idr., 1940: *Naši vodniki, slovenska slovstvena čitanka za četrti razred meščanskih šol*. Ljubljana: Združenje učiteljstva meščanskih šol.

HONZAK, Mojca idr., 1999: *Skrivno življenje besed*. Berilo za osmi razred osnovne šole. Ljubljana: MK.

KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1989: *V nove zarje*. Slovensko berilo za osmi razred osnovne šole. Ljubljana: MK.

KONČNIK, Peter, 1901: *Četrto berilo za obče ljudske in nadaljevalne šole*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

MIHELICH, Stane, 1968: *Osmo berilo za osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

MUSER, Erna idr., 1953: *Slovensko berilo 4*. Ljubljana: DZS.

NEIMENOVANI UREDNIŠKI ODBOR, 1946: *Slovensko berilo za nižje razrede gimnazije*. Ljubljana: DZS.

SCHREINER, Henrik, 1909: *Čitanka za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, za šesto, sedmo in osmo šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

SCHREINER, Henrik, 1915: *Čitanka za obče ljudske šole, izdaja v treh delih, za peto, šesto, sedmo in osmo šolsko leto eno-trirazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

SMOLEJ, Viktor, 1945: *Slovenska čitanka za III. in IV. razred gimnazije*. Ljubljana: Odsek za prosveto.

SMOLEJ, Viktor idr., 1947: *Slovensko berilo za nižje razrede srednjih šol*. Ljubljana: DZS.

STIASNY, Ljudevit, 1912: *Berilo za ponavljalne oziroma kmetijskonadaljevalne šole*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

Drugo

KODRE, Petra, 2008: *Vzgoja za krepitev zavesti o narodni pripadnosti pri pouku književnosti v 20. stoletju*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.